

طرح تحول اقتصادی و ابعاد مختلف آن

■ دکتر شهناز مشایخ

■ شراره علیپور

■ سارا سادات اخلاقی

چکیده

هدف این مقاله بررسی طرح تحول اقتصادی با توجه به مشکلات ساختاری کشور، ریشه این مشکلات و رئوس برنامه‌های اصلاحی مرتبط با هر یک از این مشکلات است. در بیان هر یک از مشکلات و رئوس آن سعی گردیده است که با ارائه نقاط قوت و ضعف، دیدی جامع در خصوص ابعاد مختلف آن ارائه گردد. در این مقاله هم‌چنین سعی گردیده است که در مورد تحول در نظام سنتی توزیع کالا و خدمات که از دلایل اصلی تاخیر در جهانی شدن کشور است با تفصیل بیشتری بحث گردد.

مقدمه

طرح تحول اقتصادی دولت در اوایل تابستان ۱۳۸۷ از سوی ریاست جمهوری اسلامی ایران مطرح شد. هدف از اجرای این طرح حرکت دولت به سوی عدالت اجتماعی، کاهش شکاف طبقاتی، توزیع عادلانه ثروت و اصلاح ساختار اقتصادی بیان شد. این طرح که مقرر بود بخش‌هایی از آن توسط دولت‌های پیشین نیز به مرحله اجرا درآید و قوانین برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دوم و سوم نیز برای دولت‌ها تکالیفی تعریف کرده بود، به دلایل متعدد اجرا نشد و گفته می‌شود که در دولت نهم، پس از ۲/۵ سال مطالعات مجدد و گسترش ابعاد طرح تحول نسبت به مطالعه‌ها و اقدام‌های مقطعی گذشتگان، آماده عرضه به جامعه و اجرا در بستر اقتصادی جامعه شده است (سرویس کمیسیون ویژه بررسی طرح تحول اقتصادی، خانه ملت، ۸۷/۷/۲۹). در این مقاله قصد بر این است که ابعاد مختلف این طرح شامل اصلاح نظام مالیاتی، اصلاح نظام بهره‌وری، اصلاح نظام یارانه‌ها، اصلاح نظام گمرک، اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات، اصلاح نظام بانکی و اصلاح نظام ارزش‌گذاری پول ملی بررسی شود. هم‌چنین به ابهاماتی که برسر اجرای این طرح وجود دارد و ارائه نظرات برخی از اقتصاددانان در این خصوص به صورت گذرا اشاره می‌شود. امید است همگی با هم با اتحادی راسخ و عزمی استوار به دور از هرگونه سیاست‌بازی‌ها و جبهه‌گیری‌ها این اقتصاد بیمار را به بهترین نحو و در کوتاه‌ترین زمان ممکن معالجه کنیم تا شاهد شکوفایی هرچه بیشتر میهن عزیزمان ایران باشیم.

مشکلات ساختاری اقتصاد ایران

۱- کندی و نوسان رشد اقتصادی

رشد اقتصادی و افزایش تولید و درآمد کشور متناسب با ظرفیت‌های انسانی و طبیعی نیست و طبعاً نیازهایی چون اشتغال را برآورده نمی‌کند بنابراین نتیجه آن بیکاری (با توجه به وجود جمعیت جوان)، بالا رفتن نرخ مشارکت و عرضه نیروی کار است.

۲- تورم بالا

تورم از مهم‌ترین مشکلاتی است که کشور در عرصه اقتصاد با آن مواجه است ریشه اصلی و یا ساختاری تورم را باید در متکی بودن اقتصاد کشور به نفت به عنوان یک منبع ناپایدار جستجو کرد. با افزایش قیمت نفت در بازارهای جهانی از طرفی به دلیل اثر برگشتی قیمت نفت شاهد تورم وارداتی و از طرفی دیگر به دلیل سلطه نفت بر درآمد و بودجه کشور و صادرات و واردات، شاهد عدم تعادل در تجارت خارجی و در پی آن افزایش نقدینگی و تورم هستیم. مطالعات نشان می‌دهد که تورم جهانی به سرعت و با اثر بالایی به اقتصاد ایران منتقل شده که دلیل آن از یک سو وابسته بودن تولید کشور به واردات (حدود ۸۵٪ واردات ایران را مواد اولیه، کالاهای واسطه و سرمایه‌ای تشکیل می‌دهد) و از سوی دیگر به دلیل افزایش نقدینگی ناشی از بالا رفتن پایه پولی ناشی از افزایش مازاد ذخایر ارزی است.

به عبارت دیگر تورم ناشی از وجود سرمایه در دست مردم و بازار، بدون افزایش تولیدات است. هرگاه هم‌زمان با رشد میزان نقدینگی در بازار، تولید نیز رشد کند و میزان کالاها و محصولات‌های تولیدی افزایش یابد، این دو جذب یکدیگر می‌شوند و افزایش قیمت خودنمایی نخواهد کرد. در کشور

ما، درآمد ناشی از نفت بدون آن که تولیدی وجود داشته باشد، عامل اصلی تورم است، زیرا محصول و کالایی وجود ندارد که در قبال این افزایش سرمایه به فروش رود و نقدینگی‌های موجود در بازار جذب شود. بنابراین باید کوشش شود درآمدهای نفتی در راه دیگری غیر از بودجه کشور صرف شود (ماهنامه اقتصاد ایران، سال ۱۱، شماره ۱۱۶).

در نگاه کلی تورم دارای سه منشاء عمده افزایش تقاضا، فشار هزینه و تقاضای ساختار اقتصادی است. از جمله راه‌های کنترل تورم می‌توان به انضباط مالی و مهار رشد نقدینگی همراه با هدایت آن به سوی فعالیت‌های مولد، تقویت سیاست‌های رشد بهره‌وری به منظور افزایش بهره‌وری از ظرفیت‌های تولیدی اقتصاد و تقویت طرف عرضه، تعدیل تورم وارداتی با استفاده از سیاست‌های مناسب تجاری و تنظیم بازار، سیاست‌گذاری‌هایی برای برطرف کردن تنگنای ساختاری مانند اصلاح ساختار مالیاتی، گمرکی و تعرفه‌ای برای کاهش وابستگی درآمدهای دولت به نفت و توجه به تأثیر سیاست‌های ارزی در افزایش نقدینگی و تورم اشاره کرد (ماهنامه اندیشه گستر سایپا، شماره ۸۲، صفحه ۷۷).

با اجرای طرح تحول اقتصادی به دلیل تغییر قیمت‌ها و آثار آن بر متغیرهای کلان اقتصادی با جهش قیمت‌ها روبرو خواهیم شد، که با فرض این که جهش مدیریت انجام شده باشد و تکرار نشود، به معنای تورم نیست. ولی در طرح، پیامدهای تورمی بسیاری از سایر ابعاد

مشاهده می‌شود که در صورت عدم کنترل آنها می‌تواند تا بیش از ۵۰ درصد تورم را بر جامعه تحمیل کند (پاشایی فام، رامین، معاون اقتصادی بانک مرکزی، همایش طرح تحول اقتصادی، دانشگاه شهید بهشتی، دنیای اقتصاد شماره ۱۶۴۴). این جا است که مسئله ایجاد مزیت رقابتی، جایگاه خود را نشان می‌دهد و می‌توان، با ایجاد فضای مناسب برای بنگاه‌های

**وابستگی بانک مرکزی به دولت،
وابستگی تامین مالی کسری بودجه
دولت به سیستم بانکی به جای
وابستگی به مالیات‌های مستقیم و
غیرمستقیم، نبود توافق بر سر نحوه
تعیین نرخ بهره پولی تعادلی بین
سیاست‌گذاران پولی در بانک مرکزی
و دولت‌های وقت به عنوان مشکلات
ساختاری بانکی وجود دارند.**

تولیدی در کشور که از مزیت نسبی برخوردارند ولی به مرحله رقابت جدی نرسیده‌اند، جایگاهی برای رشد بنگاه، محصول و اقتصاد کشور فراهم آورد. در چنین فضایی، انحصارها شکسته شده و هزینه‌ها کاهش می‌یابد.

۳-۴-۱- نابرابری توزیع درآمد

دهک دهم ۱۵ برابر دهک اول هزینه می‌کند که این برخلاف آرمان‌های انقلاب - محرومیت‌زدایی و فقرزدایی - است و پدیده‌هایی چون تورم موجب نابرابری در ثروت و دارایی و فشار بر اقشار کم‌درآمد می‌شود. از طرفی رشد و پیشرفت کشور متوازن نیست، از یک طرف در جدیدترین عرصه‌های علمی ظرفیت‌های بسیار امیدوارکننده‌ای وجود دارد ولی از طرفی دیگر در یک رشته فعالیت اقتصادی به شدت وابستگی به خارج وجود دارد.

تبعیض، رانت (ویژه‌خواری)، اتلاف منابع و بازدهی پایین از دیگر مشکلاتی است که باید به آنها اشاره کرد.

در این خصوص نحوه توزیع درآمد در لایحه پیشنهادی دولت به مجلس پیش‌بینی شده است، که به شرح زیر است: (دنیای اقتصاد، شماره ۱۶۴۶) ماده ۵، دولت مجاز است حداکثر تا ۶۰ درصد خالص وجوه حاصل از اصلاح قیمت کالاها و خدمات مشمول این قانون را در قالب‌بند‌های زیر هزینه کند:

الف- کمک مستقیم و در قالب پرداخت نقدی یا غیرنقدی یا واگذاری سهام از جمله سهام قابل عرضه در بورس برحسب اختیار به خانوارهای جامعه هدف.

ب- اجرای نظام جامع تامین اجتماعی از قبیل:

۱- گسترش و تامین بیمه‌های اجتماعی و بیمه خدمات درمانی و تامین و ارتقای سلامت جامعه و پوشش دارویی

و درمانی بیماران خاص و صعب‌العلاج؛

۲- کمک به تامین مسکن و اشتغال برای جامعه هدف؛

۳- توانمندسازی و اجرای برنامه‌های حمایت اجتماعی برای جامعه هدف؛ و

۴- سایر امور مربوط به هدفمند کردن یارانه‌ها در جامعه هدف.

دستورالعمل این ماده شامل چگونگی شناسایی جامعه هدف، تشکیل و بهنگام‌سازی پایگاه‌های اطلاعاتی مورد نیاز، افتتاح حساب هدفمندسازی یارانه‌ها و نحوه پرداخت برای جامعه هدف حداکثر یک ماه پس از ابلاغ این قانون توسط معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی وزارت امور اقتصادی و دارایی و وزارت رفاه و تامین اجتماعی، تهیه و ابلاغ خواهد شد.

ماده ۶- دولت مجاز است حداکثر تا ۱۵ درصد خالص

وجوه حاصل از اجرای این قانون را به شرح زیر هزینه کند: سرمایه‌گذاری یا پرداخت کمک‌های بلاعوض یارانه سود

تسهیلات یا وجوه اداره شده برای اجرای موارد زیر:

۱- کمک به بهینه‌سازی مصرف انرژی در واحدهای تولیدی، خدماتی و مسکونی و تشویق به صرفه‌جویی و رعایت الگوی مصرف؛

۲- اصلاح ساختار فناوری واحدهای تولیدی در جهت افزایش بهره‌وری انرژی و توسعه تولید برق از منابع تجدیدپذیر؛

۳- جبران زیان شرکت‌های ارائه دهنده خدمات آب و فاضلاب، برق، گاز طبیعی و فرآورده‌های نفتی ناشی از اجرای این

قانون؛

۴- گسترش حمل و نقل عمومی؛

۵- حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی و صنعتی؛

۶- حمایت از تولید نان صنعتی انبوه؛ و

نقدی کردن یارانه‌ها و پرداخت مستقیم به خانوارها از لحاظ انتخاب زمان و تقدم و تاخر سیاسی باید در شرایط و وضعیت فعلی اقتصادی کشور به ویژه سقوط شدید قیمت نفت و بحران اقتصادی جهانی، مورد بررسی دقیق قرار گیرد و از ایجاد مشکلات خودساخته برای اقتصاد کشور از طریق ایجاد شوک‌های جدید بر بدنه اقتصاد کشور جلوگیری گردد.

۷- حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی.

ماده ۷- اشخاص متقاضی که اطلاعات لازم و تغییرات آن را ارائه نمی‌کنند و متخلفان و ارائه‌کنندگان اطلاعات نادرست از تمام یا بخشی از منافع اجرای این قانون محروم خواهند شد. چنانچه این اشخاص از محل این قانون منفعی تحصیل کرده باشند که استحقاق آن را نداشته باشند، علاوه بر استرداد اصل آن تا دو برابر به پرداخت جریمه ملزم خواهند شد.

ریشه مشکلات ساختاری و رفوس برنامه‌های

اصلاحی

۱- پایین بودن بهره‌وری

بهره‌وری یعنی استفاده درست از منابع اعم از طبیعی، مالی و انسانی. یک ساعت کار در کشور چه میزان تولید و ارزش اقتصادی دارد؟ در کشورهای دیگر چقدر؟

بهره‌وری شاخصی است که از تقسیم ارزش افزوده به قیمت‌های ثابت بر تعداد شاغلان حاصل می‌شود و مبین درجه توفیق کشورها در مدیریت منابع، کارامدی و اثربخشی است. بهبود این شاخص زمینه را برای بهبود شرایط قیمت‌ها، توان رقابتی و سطح رفاه اجتماعی فراهم می‌کند.

رشد بهره‌وری در کشور علی‌رغم دسترسی به منابع بسیار نسبت به کشورهای دیگر بسیار پایین است و این به وجود کاستی در دستگاه‌های دولتی و نبود یک الگوی مناسب در بنگاه‌های اقتصادی برمی‌گردد. این شکاف بهره‌وری ریشه بسیاری از مشکلات از جمله تورم، پایین بودن رشد اقتصادی و نوسان آن است. پرسش اصلی این جاست که پایین بودن بهره‌وری به چه برمی‌گردد؟

رقابتی نبودن فضای کشور و انحصارات دولتی انگیزه کوشش را کم می‌کند و موجب پایین آمدن بهره‌وری می‌گردد. از طرفی درآمدهای بالای نفتی این بهره‌وری پایین را پوشش می‌دهد.

از جمله عواملی که باعث کاهش بهره‌وری در کشور شده است عبارت است از (گزارش شماره ۱) چارچوب کلی طرح

تحول اقتصادی (مبانی، چارچوب رؤس تحولات، ویرایش

دوم، دبیرخانه کارگروه تحولات اقتصادی، مرداد ۱۳۸۷):

- ۱- نبود تقاضای موثر و مشوق‌های اساسی برای بهره‌وری؛
- ۲- ناکارآمدی نظام مدیریت در سطح دولتی و غیردولتی؛
- ۳- کاستی در قواعد حقوقی و الزامات قانونی سازگار با مفاهیم بهره‌وری؛
- ۴- وجود نگرش‌های فرهنگی ناسازگار با مفهوم بهره‌وری؛
- ۵- ناکارآمدی سازمان‌ها و بنگاه‌ها در تولید ارزش و ضعف کارایی و اثربخشی آنها؛ و
- ۶- نبود نظام جبران خدمات مبتنی بر بهره‌وری.

ریشه‌های مشکلات فوق را می‌توان در اقتصاد مبتنی بر نفت، نبود نظام ارزیابی عملکرد دستگاه‌های اجرایی بر مبنای عملکرد شاخص‌های بهره‌وری در بخش‌ها و زیربخش‌های اقتصادی و بنابراین نامناسب بودن شرایط لازم برای شایسته‌سالاری در انتصاب مدیران، عدم استقرار نظام اطلاعات اقتصادی - اجتماعی شفاف، عدم پیوند موثر بین منابع، تعهدات و دستاوردها، نبود فضای رقابت موثر در عرصه کسب و کار کشور، رویارویی با مشکلات اساسی در نظام توزیع و تخصیص منابع، کم‌رنگ بودن ارزش کار جهت وجود درآمدهای کم زحمت یا بدون زحمت، نبود نظام جامع سنجش و اندازه‌گیری بهره‌وری در کشور، بالا بودن هزینه‌ها (یعنی با وجودی که ایران از نظر منابع طبیعی ثروتمند است اما شاهد اتلاف آن هستیم)، جستجو کرد.

طرح تحول اقتصادی بهره‌وری را در همه بخش‌ها در نظر گرفته است. کوشش برای ایجاد رابطه بین بودجه و بهره‌وری، استقرار نظام سنجش بهره‌وری، نظام تشویق بهره‌وری، صادرات رقابتی مبتنی بر بهره‌وری و لحاظ کردن بهره‌وری در تعیین دستمزد، از جمله برنامه‌های تحول اقتصادی است.

۲- هدفمند کردن نظام یارانه

یارانه ابزاری برای حمایت از اقشار اجتماعی و فعالیتهای اقتصادی به منظور تقویت قدرت خرید و یا توان تولید است.

روش‌های مختلفی برای پرداخت یارانه وجود دارد. پرداخت یارانه در ایران در دوره صفویه با تخفیف‌های مالیاتی و در دوران قاجار با اعطای بذر و مساعده به کشاورزان مستاجر دولت شکل گرفت. در سال ۱۳۱۱ قانونی در جهت تاسیس سیلو در تهران تصویب شد. به این شکل که خریدگندم از سوی دولت و انبار کردن آن به منظور مقابله با قحطی و خشکسالی شروع شد که در حقیقت آغازی برای طرح و اجرای یارانه در ایران بوده است. از ابتدای سال ۱۳۴۰ که موضوع یارانه‌ها وارد ادبیات اقتصادی ایران شد، روش پایین نگه داشتن قیمت کالاها و خدمات مورد استفاده قرار گرفت. تا پیش از آن هر چند دولت‌ها از بخش‌های تولید و مصرف حمایت‌هایی می‌کردند، اما پرداخت یارانه به این شیوه تقریباً از سال ۱۳۴۰ شروع شد و طی این مدت به صورتی گسترده اقتصاد ایران را دربرگرفت، به طوری که هم اکنون تامین آن از بودجه عمومی سخت و دشوار شده است (اعطایی امید، روزنامه جام جم، شماره ۲۴۰۰). در این روش آنهایی که بیشتر مصرف می‌کنند بیشتر از یارانه بهره‌مند می‌شوند. طبعاً چون طبقات پُر درآمد بیشتر مصرف می‌کنند بیشتر از یارانه‌ها بهره‌مند می‌شوند که این خلاف عدالت اجتماعی است. روش دیگر پرداخت هدفمند یارانه‌ها است، تنها به افرادی که درآمد آنها کفاف هزینه‌های اساسی زندگی را نمی‌کند. اما باید در نظر گرفت هدفمند کردن یارانه‌ها لزوماً به معنای پرداخت نقدی نیست، برای کمک به قشر محروم باید از طریق سیستم‌های بیمه‌ای اقدام کرد که مبتنی بر دانش خاص خود است و بر اساس موازین علمی مسئله را حل می‌کند، بدون این که هزینه‌های بالای ناشی از افزایش نقدینگی ($MV=PQ$)، تورم فزاینده، ضریب تکاثر نقدینگی را به جامعه تحمیل نماید، در این طرح تاکید بیشتر بر نقدی شدن یارانه‌ها است (درخشان مسعود، روزنامه اعتماد ملی، شماره ۱۷۹۲).

در این راستا می‌توان راهکارهای زیر را در جهت کاهش هزینه‌ها و تبعات اجرایی کردن طرح پرداخت نقدی یارانه‌ها مطرح کرد:

۱) فراهم نمودن بسترهای منطقی پولی، بانکی، مالی، ارزی و کنترل سطح تورم نقدینگی؛

۲) ایجاد ثبات در اقتصاد کلان و بازارها؛

۳) سامان‌دهی محیط کسب و کار و بهبود وضع اشتغال و معیشت مردم، اصلاح روانی و منطقی نظام مصرف و هدایت جامعه به سمت مصرف متوازن؛

۴) سامان‌دهی بازار سرمایه داخلی در کنار جذب سرمایه‌های خارجی؛

۵) حذف ریسک‌های داخلی و بین‌المللی در جهت بهره‌برداری از مزیت‌های نسبی موجود، ایجاد مزیت رقابتی در کشور و هدایت مزیت‌های موجود در جهت بهبود اقتصاد و معیشت در جامعه؛

۶) تقویت تولید در جامعه، با حمایت واقعی از تولیدکنندگان و ارتقای سطح تولید، جهت رفع نیازهای داخلی و بهبود کمبودها در جامعه و اصلاح قیمت‌های بازار؛

۷) تشویق و ترغیب بخش خصوصی به حضور در عرصه‌های اقتصاد و حاکمیت نظام حداکثر بهره‌برداری صحیح از منابع موجود؛

۸) ورود جریان‌های دانش‌مدار و نخبگان به مسائل اقتصادی و سیاسی کشور، جدا از سلیقه‌ها و نگرش‌های شخصی آنها و دخیل بودن نظرات کارشناسان خبره در تصمیم‌گیری‌های دولت؛ و

۹) اجرای تدریجی طرح پرداخت نقدی یارانه به صورت بلندمدت و رعایت تناسب و توأم بودن آن با بهبود وضعیت زیرساختی اقتصاد.

در کنار مسایل پیش‌گفته، یکی دیگر از معضلات طرح پرداخت نقدی یارانه‌ها، بی‌عدالتی در بار مالی ناشی از این سیاست است. متأسفانه اعمال این طرح، با کیفیت پرداخت

نمی‌توان صحبت از نقدی کردن یارانه‌ها کرد، در حالی که متغیرهای خرد و کلان اقتصادی به صورت دستوری تعیین می‌شوند.

مساوی برای همه افراد خانوار (با رقمی مثلاً ۷۰ هزار تومان)، ایجاد تورمی در حدود ۵۰ درصد برای کل جامعه و تحمل بار مالی ناشی از این تورم، به طور یکسان برای طبقات فقیر و غنی جامعه، عادلانه نیست و این موضوع پیش از این نیز، در یارانه‌های غیرمستقیم وجود داشت. از طرفی، شناسایی گروه‌های هدف در جامعه که باید یارانه‌ها به صورتی عادلانه‌تر بین آنان توزیع شود، کاری دشوار است. به عبارتی، نظام توزیع یارانه، باید براساس طبقه‌بندی گروه‌های خاص یا در زمینه تولید کالاهای خاصی صورت پذیرد که نخست، هنوز در تولید قابلیت رقابت نیافته‌اند و دوم، حمایت از آنها رفاه جامعه را افزایش می‌دهد (دکتر مسعود درخشان، روزنامه اعتماد ملی، شماره ۱۷۹۲).

لایحه هدفمند کردن یارانه‌ها در پی گرفتن اختیار از مجلس برای اصلاح قیمت و نظام پرداخت نقدی یارانه‌ها نیز در این طرح پیش‌بینی شده است ولی اگرچه کلیات این لایحه در اختیار نمایندگان قرار گرفته، هیچ اشاره‌ای به مبلغ یارانه نقدی نشده است.

مجموع یارانه‌ها، ۳۰٪ تولید ناخالص داخلی کشور و حدود ۲۶٪ آن مربوط به بخش انرژی است. فاصله قیمت‌های داخلی با قیمت‌های انرژی در خارج، روز به روز بیشتر می‌شود و این تهدیدی جدید برای اقتصاد ملی است که هم‌انگیزه قاچاق را افزایش می‌دهد و هم ثروت ملی از دست می‌رود.

از آن‌جا که هدفمندسازی یارانه‌ها مستلزم اصلاح قیمت‌ها است اقتصاد با افزایش قیمت‌ها روبه‌رو می‌شود لذا باید سیاست‌گذاری‌هایی کرد که آثار تورمی و تبعات منفی آن را به کمترین

سطح برساند. در همین راستا، در این طرح حرکت به سمت آزادسازی کامل قیمت‌ها و نه آزادسازی قیمت‌ها پیش‌بینی شده است، زیرا به‌ویژه در مورد قیمت انرژی با توجه به عدم بسترسازی مناسب برای فعالیت‌های اقتصادی بخش غیردولتی، مُحیا نیست (جانشین دبیر کارگروه تحول اقتصادی،

سایت کارگروه، مورخ ۸۷/۷/۲۹). در واقع نمی‌توان صحبت از نقدی شدن یارانه‌ها کرد، در حالی که متغیرهای خرد و کلان اقتصادی به صورت دستوری تعیین می‌شوند. در اقتصادی که ذهنیت حاکم بر آن، حرکت به سمت آزادسازی کامل نیست، چگونه می‌توان با این ذهنیت به سراغ بخش یارانه‌ها، که ۴۰ تا ۴۵ درصد از تولید ناخالص داخلی^۱ را به خود اختصاص داده است رفت و این ۴۰ درصد را به صورت نقدی وارد سیستم اقتصاد کرد. این مسئله جای تأمل دارد.

در صورت عدم بررسی همه جانبه، در طول زمان هر چه به جلو حرکت کنیم، در اجرای سیاست‌های پیش‌بینی شده با محدودیت‌های بیشتری مواجه شده و کماکان مبالغ کلانی را برای واردات حامل‌های انرژی تخصیص دهیم. در لایحه پیشنهادی دولت در این خصوص که به مجلس ارائه گردیده در خصوص قیمت حامل‌های انرژی موارد زیر پیش‌بینی شده است (دنیای اقتصاد، شماره ۱۶۴۶).

ماده ۱- دولت مجاز است با رعایت موارد زیر قیمت حامل‌های انرژی را اصلاح کند:

الف - قیمت فروش داخلی بنزین، نفت، گاز، نفت کوره، نفت سفید و گاز مایع متناسب با قیمت فوب خلیج فارس و شرایط اقتصادی کشور به‌گونه‌ای تعیین شود که حداکثر پس از ۳ سال از ابلاغ این قانون، قیمت حامل‌های فوق بیش از ده درصد از قیمت‌های فوب خلیج فارس با احتساب هزینه‌های

مرتب (شامل حمل و نقل، توزیع و مالیات و عوارض قانونی) کمتر نباشد.

تبصره ۱- قیمت فروش نفت خام به پالایشگاه‌های داخلی حداقل ۹۵ درصد قیمت فوب خلیج فارس و قیمت

فرآورده‌ها، متناسب با این قیمت تعیین می‌شود و بخش‌های غیردولتی مجاز به تجارت و فعالیت در بخش بالادستی خواهد بود.

ب- قیمت فروش داخلی گاز طبیعی به‌گونه‌ای تعیین شود که حداکثر ظرف ۳ سال از ابلاغ این قانون معادل ۷۵ درصد

رقابتی نبودن فضای کشور و انحصارات دولتی انگیزه کوشش را کم می‌کند و موجب پایین آمدن بهره‌وری می‌گردد.

متوسط قیمت گاز طبیعی صادراتی شود.

تامین، انتقال و توزیع محاسبه می شود.

ج- قیمت فروش داخلی برق به گونه ای تعیین شود که حداکثر ظرف ۳ سال از ابلاغ این قانون معادل قیمت تمام شده آن باشد.

تبصره ۲- قیمت تمام شده برق، مجموع هزینه های تبدیل انرژی، انتقال و توزیع و هزینه سوخت با راندمان حداقل ۳۸ درصد نیروگاه های کشور و رعایت استانداردها محاسبه می شود و

برای جایگزینی درآمدهای نفتی با مالیات، باید در بخش های مولد اقتصاد، ارزش افزوده ایجاد کنیم، چرا که اصولاً مالیات بر عوامل ارزش افزوده گرفته می شود.

هر ساله حداقل یک درصد به راندمان نیروگاه های کشور افزوده شود، به طوری که تا ۵ سال به راندمان ۳۵ درصد برسد.

تبصره ۳- در خصوص قیمت برق و گاز طبیعی دولت مجاز

است در موارد خاص قیمت های ترجیحی را اعمال کند.

ماده ۲- دولت مجاز است برای مدیریت آثار نوسان قیمت های بین المللی حامل های انرژی بر اقتصاد ملی، از طریق تعیین و اخذ مالیات و عوارض و اخذ مابه التفاوت یا پرداخت یارانه اقدام کند. وجوه حاصل از وضع عوارض به عنوان درآمد عمومی به حساب خزانه واریز می شود.

تبصره- مالیات موضوع بند (۲) تبصره ماده (۱۶) و عوارض

موضوع بندهای «ج» و «د» ماده ۳۸ قانون مالیات بر ارزش افزوده لغو می شود. عبارت «ج» و «د» در تبصره ۲ ماده ۱۷ و عبارت مذکور در بند «ب» ماده ۲۹ مالیات بر ارزش افزوده حذف می شود.

ماده ۳- دولت مجاز است با رعایت موارد زیر قیمت

آب و کارمزد جمع آوری و دفع فاضلاب را تعیین کند.

الف- قیمت آب برای مصارف مختلف با توجه به کیفیت و نحوه استحصال آن در کشور به گونه ای تعیین شود که حداکثر ظرف ۳ سال از ابلاغ این قانون معادل قیمت تمام شده آن باشد.

تبصره ۱- قیمت تمام شده آب در هر یک از حوضه های

آبریز بر اساس ارزش اقتصادی آن و با در نظر گرفتن هزینه های

۳۳ کارایی پایین نظام مالیاتی

دولت ها برای اداره امور، هزینه دارند و مالیات بهترین روش برای تامین این هزینه ها است. حداکثر از ۸٪ ارزش تولید کشور مالیات گرفته می شود که با ارقام بالای ۲۰٪ سایر کشورها قابل مقایسه نیست. بررسی ها نشان می دهد که نظام مالیاتی کشور دچار کاستی است. چون مالیات کفاف مخارج دولت را نمی دهد، بودجه کشور به منبع دیگری چون نفت متکی شده است، به این ترتیب اصلاح

ساختاری بودجه در سمت درآمد، در گرو اصلاح نظام مالیاتی و استفاده از ظرفیت مالیاتی است. توسعه پایگاه

اطلاعات مودیان، اصلاح فرایندها، تامین زیرساخت‌های سخت‌افزاری و ارتباطات، بهبود ساختار سازمانی و مدیریت منابع انسانی، پیاده‌سازی قانون مالیات بر ارزش افزوده و تدوین لوایح برای گسترش پایه‌های جدید مالیاتی در راستای سیاست ارتقای مالیاتی است.

در این رابطه، چند نکته وجود دارد. نخست این که در مورد نسبت مالیات به محصول ناخالص داخلی، در مخرج کسر باید درآمد نفت لحاظ شود و در صورت کسر، مالیات نفت که اثری از آن نیست. چرا که اصولاً مالیاتی بر نفت نداریم - غیر از آنچه که شرکت نفت در یکی دو سال اخیر طبق قانون بودجه پرداخت می‌کند. نفت، در کشورهای

نفتی و به‌طور عمده غربی، مانند سایر فعالیت‌ها در اختیار بخش خصوصی است و در ازای آن، هم بهره مالکانه و هم مالیات پرداخت می‌شود. حتی مصرف فرآورده‌های نفتی مانند بنزین و گازوئیل نیز مشمول مالیات‌های سنگین

می‌شود. بدون توجه به این مسایل، نمی‌توان سهم مالیات را از ۷ درصد به ۲۰ درصد رساند.

نکته دیگر این که برای جایگزینی درآمدهای نفتی با مالیات، باید در بخش‌های مولد اقتصاد، ارزش افزوده ایجاد کنیم، چرا که اصولاً مالیات بر عوامل ارزش افزوده گرفته می‌شود. اما متأسفانه به این دلیل که ۸۰ درصد اقتصاد ایران دولتی است، به غیر از شرکت‌های انحصاری دولت که سهم مهمی از مالیات پرداختی را به خود اختصاص می‌دهند، بقیه شرکت‌ها ارزش افزوده‌ای ایجاد نمی‌کنند که به آن مالیاتی تعلق بگیرد. (گزارش شماره ۱) چارچوب کلی طرح تحول اقتصادی (مبانی، چارچوب رؤس تحولت)، ویرایش دوم، دبیرخانه کارگروه تحولت اقتصادی، مرداد ۱۳۸۷).

۴. امکان‌سنجی‌های نظام گمرکی

تعدد و پراکندگی گمرکات کشور، پیچیده بودن مقررات گمرکی، ناهماهنگی و تداخل با سازمان‌های هم‌جوار از جمله

در این زمینه باید توجه شود که وجود ضعف‌هایی از قبیل وابستگی بانک مرکزی به دولت، وابستگی تامین مالی کسری بودجه دولت به سیستم بانکی به جای وابستگی به مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم، نبود توافق بر سر نحوه تعیین نرخ بهره پولی تعادلی بین سیاست‌گذاران پولی در بانک مرکزی و دولت‌های وقت به‌عنوان مشکلات ساختاری وجود دارند که تا به شکل اصولی سر و سامان نیابد، گره از کلاف سردرگم بانکی باز نخواهد شد (دکتر خرمی، روزنامه ایران، شماره ۴۰۵۲).

۶. توافق‌ها در نظام ارزش‌گذاری پول ملی

در میان ۷ محور طرح تحول اقتصادی دولت محور تحول در سیاست‌های پولی و ارزی و بانکی برای دستیابی به اهداف ثبات قیمت‌ها، اشتغال کامل، رشد اقتصادی، کارآمدی و عدالت اقتصادی بدون شک از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

یکی از مهم‌ترین متغیرهای اقتصادی در نظام بانکداری که اقتصاد داخل را با خارج پیوند می‌دهد نرخ ارز است. نرخ ارز کشور از نوع شناور مدیریت می‌شود، یعنی عرضه و تقاضای ارز نرخ آن را تعیین می‌کند اما بالا بودن تورم داخلی از تورم خارجی باعث بالا رفتن نرخ ارز می‌شود. بنابراین بانک مرکزی برای کاهش طبیعی نرخ ارز به صورت مداخله‌ای ارز مازاد را خریداری می‌کند که در نتیجه نقدینگی و تورم افزایش می‌یابد. این مشکل نظام ارزش‌گذاری پول ملی در برنامه تحول اقتصادی مورد بررسی قرار گرفته و کوشش می‌شود راهکارهایی برای آن ارائه شود. از جمله عوامل موثر بر نحوه ارزش‌گذاری پول ملی در این طرح عبارت است از: میزان تولید ناخالص ملی (GNP)، درجه باز بودن اقتصاد، نرخ تورم و تفاوت نرخ تورم داخلی با نرخ جهانی، درجه تحرک سرمایه و وجود بازارهای مالی توسعه یافته. توجه به عوامل فوق، نقش حیاتی نظام ارزش‌گذاری پول را بیش از پیش روشن می‌سازد.

مشکلات نظام گمرکی کشور است. در این طرح شورای نظام گمرکی برای حل این مشکلات پیش‌بینی شده است که از جمله وظایف این شورا نظارت تخصصی بر فرایند تدوین برنامه‌های تحول گمرک در راستای تحقق اهداف مصوب، کنترل زمان‌بندی تدوین برنامه‌ها و الزامات اجرایی شدن آنها، ارائه پیشنهادها و اصلاحی برای هر برنامه به دبیر کارگروه، استفاده و بهره‌گیری از دانش و تجربه اندیشمندان و صاحب‌نظران کشور به منظور اصلاح، بهبود و تکمیل طرح‌های پیشنهادی، اظهار نظر در خصوص موارد ارجاعی از سوی دبیر کارگروه، تشکیل جلسات و میزگردهای تخصصی در حوزه گمرک، است.

۵. ویژگی‌های نظام بانکی

شامل سه حوزه اصلاحات رفتاری، بسته‌سازی بانکی مرکزی و اصلاحات ساختاری است.

در کوتاه‌مدت برای کاهش رشد نقدینگی می‌توان اقداماتی نظیر تدوین تفصیلی برنامه‌های تحول اقتصادی در نظام بانکی از جنبه‌های نظارتی، فناوری و نهادی و هم‌چنین افزایش هماهنگی و تعامل با بانک مرکزی، تسریع و توسعه بانکداری الکترونیکی، کاهش آثار تحریم‌ها، پیگیری اجرای قانون مبارزه با پول‌شویی، افزایش شفافیت و اعتدالی نظارت در نظام بانکی، تسریع در روند واگذاری بانک‌ها، هدایت منابع بانکی به سوی فعالیت‌های مولد، حرکت در جهت بازپرداخت بدهی دولت به بانک‌ها و در نهایت کوشش به منظور کاهش بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی جهت انجام داد. در میان مدت برنامه‌هایی از قبیل تحصیل سود از طریق مشارکت واقعی در فرایند سرمایه‌گذاری، گسترش فرهنگ قرض الحسنه و تامین نیازهای ضروری مردم از این منبع، کوشش در جهت افزایش سرمایه بانک‌های دولتی به منظور تقویت بنیه مالی بانک‌ها و خروج از شرایط انقباضی و تقویت بانکداری غیردولتی را پیشنهاد کرده است (ماهنامه اندیشه گستر سایپا، شماره ۸۲، صفحه ۷۷).

یکی دیگر از مولفه‌های مهم در تحلیل نظام ارزش‌گذاری پول ملی، تغییرات "نرخ برابری دلار به یورو" است. اهمیت این نرخ از آن جاست که مبنای قیمت‌گذاری نفت در بازارهای جهانی «دلار» است؛ حال آن‌که، عمده واردات کشور از طریق یورو صورت می‌گیرد. بدین ترتیب، کاهش نرخ برابری دلار-یورو، منجر به کاهش قدرت خرید کشور از دو ناحیه، نخست، کاهش ارزش دلار و دوم، تقویت ارزش یورو می‌شود و به تبع آن، تأثیراتی را بر متغیرهای کلان اقتصاد بر جای می‌گذارد.

از بحث‌های دیگری که در این مقوله مطرح است می‌توان به استقرار نظام ارزی مناسب، اصلاح واحد (صفرهای) پول و چاپ اسکناس با ارزش بالاتر اشاره کرد.

۷. بستگی بودن نظام توزیع کالاها و خدمات

بررسی‌ها حاکی از آن است که نظام مدیریتی و حلقه‌های نظام فعلی توزیع در کشور ما دچار مشکلات و ویژگی‌های خاص است که عمده آنها به شرح زیر می‌باشد:

- ۱- تعداد بالای واحدهای صنفی در سطح خرده‌فروشی؛
- ۲- بالا بودن هزینه‌های شبکه توزیع کالا (فاصله‌های

- تولیدکننده و بهای مصرف‌کننده)؛
- ۳- وجود انحصار در بازار بسیاری از کالاها و خدمات؛
- ۴- نبود نظام طبقه‌بندی و خدمات شناسه کالایی مشترک بین مبادی ورود و شبکه توزیع داخلی؛
- ۵- نبود شکل‌های غیردولتی حمایت از حقوق مصرف‌کننده؛ و
- ۶- نبود نهاد مدون تنظیم‌کننده بازار.

مشکلات پیش‌گفته نوین‌سازی شبکه توزیع را به صورتی نظام‌مند ضروری می‌سازند. بنابراین از جمله ضرورت‌های تدوین برنامه نوین‌سازی و اصلاح نظام کالا و خدمات شامل ساماندهی نظام قیمت‌گذاری در سطح کشور و امور مربوط به تنظیم بازار، فراهم کردن امکان برخورداری از اطلاعات شبکه توزیع و نظارت بر آن، ایجاد نهاد مدون تسهیل رقابت و کنترل انحصار به منظور تنظیم بازار است، که منجر به اهداف برنامه نوین‌سازی و اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در کشور شامل منطقی کردن تعداد و فعالیت عوامل توزیع (کوتاه شدن فاصله تولید تا مصرف)؛ تسهیل نظارت، کنترل و سیاست‌پذیر کردن جریان توزیع کالا در کشور و منطقی کردن حاشیه سود عوامل توزیع؛ می‌شود.

پروژه‌های «برنامه نوین‌سازی و اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات» را که شامل ۱۰ پروژه است را می‌توان در یک نگاه به صورت زیر ارائه کرد: (گزارش شماره (۱) چارچوب مرداد ۱۳۸۷).

۱- پروژه ساماندهی نظام پخش کالا

نظارت دولت، تعامل بیشتر اصناف با سایر سازمان‌ها، حفظ و حمایت حقوق صنفی، ارتقاء جایگاه اصناف و بهبود کمی و کیفی وضعیت کسب و کار اشاره کرد.

در حال حاضر حدود ۳۸ شرکت پخش از وزارت بازرگانی مجوز فعالیت دریافت کرده است و بیش از ۸۰ درصد آنها در گستره سراسری فعالیت دارند. تولیدکنندگان و واردکنندگان کالا موظف هستند محصولات خود را از شرکت‌های پخش دارای مجوز توزیع کنند. هدف اصلی اجرای پروژه ساماندهی پخش کالا، بالا بردن کارایی و کاهش هزینه مبادله در صنعت پخش است.

۲- پروژه ایجاد شبکه‌های زنجیره‌ای خرده‌فروشی اصناف

بر اساس این الگوی ایجاد و توسعه شبکه زنجیره‌ای خرده‌فروشی، می‌توان با بهره‌گیری از ظرفیت‌های موجود صنفی (مکان تجاری، مدیریت و نیروی انسانی) نسبت به تشکیل زنجیره‌ای از صنوف مرتبط که در قالب مدیریت و هدایت کلان یک سازمان مرکزی فعالیت می‌کند، اقدام کرد. سازمان مرکزی به‌عنوان عامل اصلی تأمین کالای مورد نیاز اعضای شبکه و تأمین سرمایه در گردش، بر واحدهای صنفی هدایت و نظارت دارد.

۳- پروژه شبکه کارت اصناف

از ضرورت‌های اجرای طرح می‌توان به تکمیل بانک اطلاعات اصناف، کدگذاری و طبقه‌بندی دسته‌های و اتحادیه‌های صنفی و ارائه آمار و اطلاعات دقیق و مستند از تعداد واحدهای صنفی در سطح کشور اشاره نمود.

۴- استقرار نظام طبقه‌بندی و خدمات شناسه کالا

دستگاه‌های دولتی، واحدهای عرضه‌کننده (تولیدی و توزیعی) و دستگاه‌های خریدار کالاها و خدمات از داشتن یک سیستم یکپارچه که اطلاعات کامل، مهندسی، پالایش شده و یکپارچه را در اختیار آنها قرار دهد، محرومند. از ضرورت‌های اجرای این طرح می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

از جمله اهداف اجرای این طرح ساماندهی آمار و اطلاعات صنفی و بروز رسانی اطلاعات واحدها و افراد صنفی در پایگاه اطلاع رسانی اصناف و بازرگانان، ساماندهی امور مربوط به دریافت و پرداخت و جوه بین افراد صنفی، اتحادیه‌ها، مجامع امور صنفی و شورای اصناف کشور، تعریف کد ملی صنفی و ایجاد یک پرونده الکترونیکی برای هر یک از واحدهای صنفی کشور را می‌توان نام برد.

۳- پروژه ایجاد اتحادیه‌های کشوری

وجود اتحادیه‌های کشوری اصناف در بسیاری از کشورهای پیشرفته وجود داشته و از طریق این اتحادیه‌ها می‌توان بسیاری از امور مربوط به نظام توزیع از قبیل تنظیم بازار و سایر نظارت‌های کمی و کیفی را به اصناف محول کرد و توان رقابتی آنها را افزایش داد.

- سیستم ایران‌کد، تمام اقلام در گردش و مورد معامله در بازار اعم از مواد اولیه، کالای نهایی و خدمات را در ساختار طبقه‌بندی خود جای می‌دهد.
- در بخش توزیع، ارتباط تولیدکننده و مصرف‌کننده را برقرار و با شناسایی مصرف‌کننده ظرفیت‌های تولیدی که احتمالاً به صورت ناشناخته در بخش‌های پراکنده کشور وجود دارد و بهره‌وری مناسب، هم واسطه‌ها را حذف نماید و هم با رشد عرضه کالا به بازار، جلوی کمبود مصنوعی و رشد قیمت‌ها را بگیرد.

از جمله ضرورت‌های اجرای این طرح می‌توان به تقویت توانایی‌های صادرات صنوف با ایجاد خوشه‌های صادراتی، حضور فعال تر اصناف در امر تنظیم بازار داخلی، فراهم کردن امکان نرخ‌گذاری کالا و خدمات توسط اصناف با مدیریت و

۶- پروژه تشکیل نهادهای غیردولتی حمایت‌کننده از حقوق مصرف‌کنندگان

برای ایجاد تعادل در بازار، دفاع از حقوق مصرف‌کنندگان و حمایت از آنان در بازار، حرکت‌های مصرف‌کنندگان در قالب سازمان‌های غیردولتی^۲ مربوط به مصرف‌کننده شکل گرفته است. این انجمن‌ها به صورت سازمان یافته برای بازار ساختار ایجاد می‌کنند و با انحصار و فساد اقتصادی ناشی از دخالت‌های غیرضروری دولت‌ها مبارزه می‌کنند.

۷- پروژه ایجاد پایگاه اطلاع‌رسانی اصناف و بازرگانان

اصناف به عنوان تاثیرگذارترین حوزه در امر بازار داخلی، پایگاه اطلاع‌رسانی مناسب ندارند. این محدودیت‌ها انجام هر نوع برنامه‌ریزی در این حوزه را با چالش روبه‌رو کرده است. از این رو برای رفع این مشکل و برخی از نیازهای اساسی دیگر، ایجاد پایگاه اطلاع‌رسانی اصناف و بازرگانان کشور باید مورد توجه قرار گیرد. ضرورت‌های اجرای این طرح عبارت است از: نبود اطلاعات کافی از طبقه‌بندی فعالیت‌های صنفی، از هم‌گسیختگی داده‌های موجود در حوزه اصناف، پراکندگی داده‌ها در ادارات کل استان‌ها و شهرستان‌ها، به روز نبودن داده‌ها و عدم هم‌زمانی اطلاعات موجود، عدم وجود روش‌های یکسان در روش‌های تولید اطلاعات و گزارش‌ها از داده‌های خام، نبود پایگاه اطلاع‌رسانی در مورد اصناف و فرصت‌های تجاری.

۸- ثبت مکاتیرزه نقل و انتقالات املاک و مستغلات

عدم وجود یک شبکه اطلاعاتی دقیق و کارآمد موجب شده تا نوسانات شدید و پدیده‌ها در بخش مسکن ایجاد و شرایط التهابی در دوره‌های نوسانات قیمتی این بخش را تشدید نماید. ایجاد بانک اطلاعاتی املاک و مستغلات موجود در کشور، ثبت دقیق معاملات انجام شده اعم از خرید، فروش،

اجاره، رهن، سرقفلی و... انواع املاک و مستغلات در کشور و ایجاد زیرساخت لازم برای امکان سیاست‌گذاری کلان در بخش مسکن کشور، از جمله راهکارهای موجود است.

۹- توسعه خدمات بازرگانی برای محصولات کشاورزی

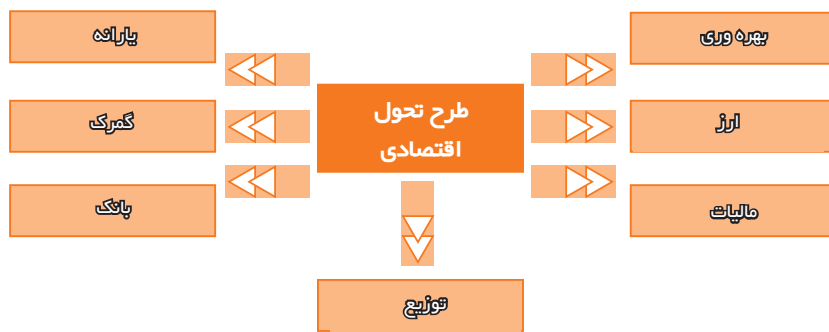
بر مبنای این طرح با همکاری وزارتخانه‌های بازرگانی، جهاد کشاورزی، صنایع و معادن و حسب مورد وزارتخانه ذیربط، برای توسعه صنایع بسته‌بندی و توسعه ظرفیت ذخیره‌سازی و نشان‌دار کردن^۳ محصولات کشاورزی، برنامه‌ای تدوین و ارائه خواهد شد.

۱۰- طرح ساماندهی و ایجاد اعتماد برای سایت‌های فروش اینترنتی

بر اساس برنامه‌ریزی انجام شده در سال ۸۷ سایت‌های تجاری باید شناسایی شده مجوز فعالیت دریافت نمایند و از لوگو (مجوز) اعتماد در سایت خود بهره‌برداری کنند. پس از آن، تمام سایت‌های فروش اینترنتی می‌توانند با استفاده از این مجوز و ثبت یک علامت اعتماد و هم‌چنین استفاده از زیرساخت امنیتی، راحت‌تر به فعالیت توزیع و فروش اینترنتی در سطح کشور کنند. از اهداف اجرای این طرح، اعتمادسازی و رسمیت‌دهی به فعالیت سایت‌های فروش اینترنتی، کاهش تردهای درون شهری و ایجاد رقابت بیشتر و در نتیجه بهبود کیفیت و کاهش قیمت کالاها خدمات ارائه شده به شهروندان را می‌توان نام برد (گزارش نظام توزیع کالا و خدمات در طرح تحول اقتصادی، دبیرخانه کارگروه تحولات اقتصادی، مرداد ۱۳۸۷).

طرح تحول اقتصادی و ایجاب

در این جا مثال ساده‌ای ارائه می‌شود، فرض کنید بیماری نیاز به جراحی قلب دارد. پزشک و جراح این بیمار قبل از انجام

شود. در خصوص مبلغ یارانه‌ها و پیامدهای هر کدام از ارقام تعیین شده و نحوه تامین منابع این مبلغ (مبلغ ۲۶۵۰ میلیارد تومان با متوسط ۵۰ هزار تومان جهت هر نفر، مخبر کمیسیون اقتصادی مجلس، روزنامه آفتاب یزد، شماره ۲۴۷۵)، باید کارشناسی کاملی صورت گیرد. از این رو، تاکید اصلی در طرح تحول اقتصادی کشور به ناگزیر باید به برنامه‌های پیش‌بینی شده در برنامه‌ها و اسناد توسعه ملی و به ویژه راه‌اندازی چرخه سرمایه‌گذاری و تولید، توسعه بخش خصوصی، انضباط مالی و بودجه‌ای دولت، پی‌گیری اجرای سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی و سرانجام تسهیل و بهبود جریان صادرات غیرنفتی معطوف شود.

برخی از منتقدین این طرح معتقدند که اجرای طرح تحول اقتصادی از لحاظ علمی غیرقابل دفاع و از لحاظ عملی غیرقابل اجرا است، بنابراین بهتر است دولت از اقدامات عجولانه و بدون کارشناسی خودداری کند و به جای آن سه قانون خدمات کشوری، اجرای اصل ۴۴ و حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت را در دستور کار خود قرار دهد، که اهداف هفت محور طرح تحول اقتصادی را هم پوشش می‌دهد در طرح تحول سیاست‌های قیمتی مقدم است و چنانچه منابعی به دست آید. صرف پخش کردن میان مردم می‌شود. به اعتقاد بسیاری از اقتصاددانان زمانی که افزایش قیمت مقدم است و کالای جانسین وجود ندارد انتظار افزایش قیمت بسیار زیاد است و زمانی که شوک شدید باشد، مدل مورد استفاده توسط کارگروه برای ارزیابی آثار طرح هدفمندی یارانه‌ها است، جواب نمی‌دهد. این مدل بدون در نظر گرفتن سایر انتظارات تورمی، ۶۰ درصد تورم ایجاد می‌کند. بر اساس این مدل به غیر از تورم موجود، برای قیمت نفت بشکه‌ای ۶۰ دلار، ۳۴ درصد تورم، برای نفت ۸۰ دلاری جهش

عمل جراحی برای ثابت نگه داشتن وضعیت بیمار چه اقداماتی انجام می‌دهند؟ اکنون اقتصاد ما بیمار است و قبل از رفتن به اتاق عمل، باید درجه تب آن کاهش یابد، تبی که ناشی از نرخ تورم ۲۵ درصدی کشور است.

به طور قطع جراحی بیمار تب‌دار عاقلانه نیست، در غیر این صورت همان نتیجه‌ای حاصل می‌شود که از اجرای لایحه مالیات بر ارزش افزوده حاصل گردید و مالیات را تنها روی دوش مصرف‌کننده بر جای گذاشت؛ حال آن‌که هدف چیز دیگری ترسیم شده بود.

بنابراین باید توجه داشت که هر حرکت اقتصادی در این طرح، چه جنبه‌هایی ایجاد خواهد کرد و آیا بابت هر کدام از این ابعاد مختلف، زمینه و زیرساخت‌های کافی ایجاد شده است؟ آیا پیش‌بینی‌های لازم در خصوص اثرات مشهود بر نرخ تورم که با پرداخت نقدی یارانه‌ها ایجاد خواهد شد، انجام شده است؟

آیا برگزاری نشست‌های متعدد از سوی کارگروه تحول اقتصادی با مجلس شورای اسلامی، خبرگان رهبری، کارشناسان و فعالان اقتصادی، مدیران رسانه‌ها، استانداران و فرمانداران، یک گام به پیش برای تعمیق و کالبدشکافی طرح تحول اقتصادی بوده است یا تکرار گزارش‌های قبلی با تاکید بر اهمیت و گستردگی آن؟ آیا بهتر نیست با اظهار نظرهای واقع بینانه کارشناسان اقتصادی به هدف بزرگ این طرح دست یافت؟ نقدی شدن یارانه‌ها و پرداخت مستقیم به خانوارها از لحاظ انتخاب زمان و تقدم و تاخر سیاسی باید در شرایط و وضعیت فعلی اقتصادی کشور به ویژه سقوط شدید قیمت نفت و بحران اقتصادی جهانی، مورد بررسی دقیق قرار گیرد و از ایجاد مشکلات خودساخته برای اقتصاد کشور از طریق ایجاد شوک‌های جدید بر بدنه اقتصاد کشور، جلوگیری

قیمت ۴۵ درصد و برای نفت ۱۰۰ دلاری جهش قیمت ۶۵ درصد پیش بینی شده است.

پرسش هایی که مطرح می شود این است که چه راه حلی برای چنین تورمی اندیشیده شده است؟ چه تضمینی وجود دارد که تورم به درستی مدیریت شود و در آینده تکرار نشود؟ آیا یارانه ۷۰ هزار تومانی به تمام هزینه های ناشی از تورم پاسخ می دهد؟ و پرسش مهم تر این که قشر کم درآمد جامعه که به سختی روزگار می گذرانند و در تامین مایحتاج اولیه زندگی خود مانده اند، چگونه این شوک اقتصادی را تحمل خواهند کرد؟

اهداف طرح تحول اقتصادی با ارزش و متعالی است اما اختلاف نظر بر سر نحوه اجرا است به طور مثال می توان مشکل مصرف بنزین را با تخصیص بودجه برای بهبود و توسعه حمل و نقل عمومی در نتیجه کاهش ترافیک و در پی آن کاهش مصرف سوخت تا میزان قابل توجهی حل کرد. وقتی شما مسیر ۲۰ دقیقه ای خانه تا محل کار را به دلیل ترافیک سنگین در ۱/۵ ساعت طی می کنید، یعنی ۴/۵ برابر مصرف مورد نیاز سوخت مصرف می کنید که این در سال هزینه بسیار بالایی را بر دوش دولت تحمیل می کند که افزون بر هدر رفتن انرژی، اتلاف وقت شهروندان و مشکل آلودگی هوا را نیز در پی دارد.

در نهایت لازم است بیان شود که اگر اختلاف نظری هست بر سر اصل تحول در اقتصاد نیست بلکه آن چه محل اختلاف است، روش نیل به هدف است، اجرای این طرح با توجه به شرایط اقتصادی کشور نیاز به بستر سازی مناسب دارد و نباید شتاب زده عمل شود. نباید گمان کرد که مشکلات اقتصاد کشور، متولد چند سال اخیر بوده است. این مشکلات میراث یکصد سال تحولات سیاسی و گذار کشور از مراحل مختلف است که متأسفانه در برهه های مختلفی از زمان، با سیاست گذاری های ناهماهنگ و به عبارتی، با تجویز داروهای غلط، بدتر و بدتر شده است. خط مشی های نامتوازن پیش از انقلاب، وقوع ۸ سال جنگ تحمیلی، تحریم ها و ... در کنار سیاست زدگی اقتصاددانان و تصمیم های سیاست گذاران اقتصاد نابلد، در کشور ما همگی کلاف سردرگمی از اقتصاد ساخت که گره های کور آن حتی با دندان هم به سختی

گشایش پذیر است. در این راه چالش های کارشناسی بین مجلس و دولت پُر شمار بوده و به نظر می رسد هنوز توافق و تعامل لازم برای رفع مشکلات اجرای این طرح حاصل نشده است. در هر حال کلیه مسئولان باید در نظر داشته باشند که بنای اقتصاد ایران را بر پایه های سست آزمون و خطا بنا نسازند و تا حد ممکن از نظرات استادان این علم استفاده کنند.

نتیجه گیری

با توجه به ارائه ابعاد مختلف طرح تحول اقتصادی در این مقاله به نظر می رسد که می توان با استفاده از نظر کارشناسان اقتصادی، بررسی تمام ابعاد طرح در کمیسیون های تخصصی مجلس و تعامل سازنده دولت و مجلس و با تاکید بر ابعاد مثبت طرح و حذف یا به حداقل رساندن نقاط ضعف آن را از ایجاد شوک اقتصادی و تبعات آن اجتناب نمود و در خصوص نحوه اجرا و نیل به اهداف آن مناسب ترین روش را برگزید.

- استادیار دانشگاه الزهراء
- دانشجوی کارشناسی ارشد
- دانشجوی کارشناسی ارشد

پانویس ها

- 1-Gross Domestic Product (GDP)
- 2-Non Governmental Organization (NGO)
- 3-Branding

منابع

- ماهنامه اقتصاد ایران، شماره ۱۱۵، شهریورماه ۱۳۸۷
- ماهنامه اقتصاد ایران، شماره ۱۱۶، مهر ۱۳۸۷
- ماهنامه اندیشه گستر سایپا، شماره ۸۲، مرداد و شهریور ۱۳۸۷
- ماهنامه اتاق بازرگانی، شماره ۸۷۰۵
- روزنامه دنیای اقتصاد، انتشار یافته در شهریور و مهر ۱۳۸۷
- روزنامه همشهری، انتشار یافته در آبان ۱۳۸۷
- روزنامه اعتماد ملی، انتشار یافته در شهریور و مهر ۱۳۸۷
- روزنامه جام جم، انتشار یافته در شهریور و مهر ۱۳۸۷
- گزارش شماره (۱) چارچوب کلی طرح تحول اقتصادی (مبانی)، چارچوب رئوس تحولات، ویرایش دوم، دبیرخانه کارگروه تحولات اقتصادی، مرداد ۱۳۸۷
- گزارش نظام توزیع کالا و خدمات در طرح تحول اقتصادی-دبیرخانه کارگروه تحولات اقتصادی، مرداد ۱۳۸۷
- سایت دبیرخانه کارگروه تحولات اقتصادی

www.tarhetahavoleegtesadi.ir